

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici argumento ... ubi multa de ultimi ...

Camargo, Ignacio de

[S.l.], 1702

Articulus III. Eadem potissima quæstio clariùs, ac distinctiùs resolvitur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

oportet, dum controversam istam prae gravem distinctius adhuc, & exactius resolvimus, ut tandem regrediamur ad retorsiones ejus, quibus nos passim urgeri gloriatur; neque enim immemores sumus oneris à nobis suscepti, haud sanè levis ob materiam ipsam, non verò propter ejus argumenta; quæ nullius momenti esse planè constabit.

ARTICULUS III.

Eadem potissima questio clarius, ac distinctius resolvitur.

86. **E**X principio certissimo habetenus statuto, de cujus evidenti veritate neminem posse ambigere demonstravimus, rectè quidem concluditur, ut ostensum proximè est, regulam honestatis moralis (utique secundariam, de qua cum Rectioribus disputamus) eandem esse ubique, & in omni materia formaliter, & quoad suam substantiam, nec nisi materialem, & quasi accidentalem variationem fortiri ex variatione ipsius materiae. Hinc tamen minime licet deducere, eandem esse ubique diligentiam præstandam in cavendo erroris periculo sine ullo prorsus discrimine, eandemque dictaminis actionem regulantis firmitatem, ac certitudinem, in qualibet materia indifferenter, & in quibuslibet circumstantiis, requiri. Id verò ut luculenter ostendamus, oportet adhuc accuratius reflectere supra principium proximè stabilitum, ipsamque intimius enucleare.

Prælibatur non nihil de voluntate Dei generali, qua creaturas omnes movet, & ordinat in proprium finem suum, secundum propriam cujuscunque naturam.

87. **T**ota doctrina nostra, & sententia, quam propugna-

mus, innititur memorato principio, in ipsumque resolvitur admodum immediate, ut præmonuimus ad Operis initium; non in principia recens fabricata, & Theologis antiquis inaudita, qualia esse principia Probabilium attatum jam à nobis ostensum est. Ex eodem ergo principio veritatem, quam modo investigamus, pariter debemus elicere.

88. Ergo Deus gloriosus, sicuti de thesauris sapientiæ, bonitatis, atque potentiae suae, nulla cogente necessitate, sed ex sua absoluta, & libera determinatione, creaturas omnes producit, ita iam existentes tenentur tanquam propriis, ad prudentiam suam, regulam suam, ordinatè producere in proprium finem, quamquamque prævidendo, ac dirigendo secundum propriam ejus, naturam; neque enim potest opera sua, ne minime quidem eorum, vel odisse, vel oblivisci, ut dicitur in libro Sapientiæ, *Diligis enim omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti.* Nihil verò moveri, quin neque permanere, aut conservari potest, nisi ex influxu divinae voluntatis, ut ibidem etiam subiungitur, *Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses?*

89. Quælibet autem creatura movetur, tenditque naturaliter in proprium finem, mediis suis operationibus, quibus acquirit perfectionem propriam, ad quam est naturaliter ordinata. Debuit igitur Deus singulis quibuscunque rebus creatis imprimere propensionem intrinsecam, & innatam inclinationem ad operationes prædictas, ut sic omnia forent intrinsecè ad suum proprium finem ordinata: & velle insuper, ut operentur secundum istam suam innatam propensionem, ut sic tandem re ipsa, & cum effectu, finem sibi præfixum connaturaliter assequantur.

90. Hæc verò generalis voluntas Dei in hac latitudine sumpta appellatur communiter lex aeterna, cujus pro-

Aug. l. i. 22.
cont. Paul.
c. 27.

proprium conceptum Augustinus optimè exposuit: *Lex eterna* (inquit) *est ratio, vel voluntas Dei ordinem naturæ servari præcipiens, & dissipari vetans*. Servat autem naturæ ordinem, *Secundum quod est directiva omnium actuum, & motionum*, ut inquit Magister Angelicus, id est, quatenus movet omnes, & singulas creaturas ad proprias suas operationes, quibus finem suum assequantur; in hoc enim consistit naturæ ordo.

D. Tho. 1.
2. q. 93. a.
1. corp.

91. Ceterum, quia inter ipsas creaturas discrimen est quàm maximum, nimirum substantiale, sive essenziale, cum aliæ sint rationis expertes, adeoque directionis propriæ, ac strictè talis, penitus incapaces, quippè quæ nequeunt liberè, & electivè operationes suas determinare; aliæ sint autem rationales, ac liberæ, quæ nimirum non purè naturaliter, sed per operationes liberè, & electivè à se ipsis determinandas, adeoque verè liberæ, & morales, ad proprium finem multò excellentiorem, contendere possint, ac debeant; præterea voluntas divina infinitè prudens, ac sapiens, utraq; creaturas in suos fines proprios ordinatissimè movet, ac dirigit, motione scilicet valde dissimili, utpotè propriis earum naturis congruenti, & attemptata.

92. Igitur creaturas irracionales, præter illam intrinsecam propensionem, & inclinationem innatam, quam ipsis ab origine indidit, movet insuper Deus per voluntatem suam, qua, decreto efficaci, absoluto, ac determinato statuit cum eisdem concurrere ad proprias, atque naturales earundem operationes. At verò creaturæ rationales habent quidem, & ipsæ inditam sibi à Deo propensionem innatam ad rectas, & honestas operationes (saltem ordinis naturalis) quibus ad finem sibi destinatum naturali cursu contendunt. Immo, cum liberaliter ab ipso Deo ordinatæ de facto sint ad finem super-naturalem, videlicet ad Deum ip-

sum immediatè videndum, & amandum, habent etiam intrinsecam propensionem per gratiam habitualement, & alia dona supernaturalia à Deo ipso communicatam sibi, qua in finem hunc altiore, ac divinum, propendeant, adeoque in rectas operationes eidem fini proportionatas.

93. Utraque tamen ista propensio rationalium creaturarum non est efficax absolutè, aut per modum naturæ determinata, sed potiùs absolutè frustrabilis, & subiecta libero arbitrio; idest, quæ aliquomodo inclinet, alliciatque naturam ad honestè operandum, non tamen cogat, necessitetve, ne pereat libertas, & meritum. Consequenter, voluntas universalis, per quam Deus huiusmodi creaturas in finem proprium suum specialiter movet, & ordinat (non enim modò loquimur de decreto communi physicè concurrendi cum omni creatura ad omnem ipsius actionem, cuius consideratio huius loci non est) extrinsecè se habet, & objectivè tantum, hoc est, per modum regulæ verè talis præscribentis, quid agere, quidve omittere debeant, ut assequantur finem præfatum: quare non nisi ut cognita movere potest, adeoque dependenter ab exercitio libero voluntatis creatæ.

94. Unde patet, ejusmodi voluntatem divinam relatè ad creaturas rationales verè, propriè, ac strictè, legem esse, cum verè sit voluntas legitimi, ac supremi legislatoris sapienter statuentis, ac præcipientis, subditis directionis strictæ, adeoque verè præcepti capacibus: quod secus est dicendum ob rationem oppositam de eadem voluntate movente irracionales creaturas non objectivè, aut per modum regulæ, sed physicè duntaxat, & per modum principii, sive causæ efficientis universalis efficaciter decernentis, & inferentis infallibiliter actiones naturales earum absque aliquo arbitrio, aut electione ex parte ipsarum creaturarum. De

B b b

hac

hac ergo voluntate nihil hic ultra. Illam verò, quæ propriè rationem legis habet, verèque actiones nostras regulat, prosequamur.

§. II.

*Qualiter eadem voluntas divina
regulet nostras morales
actiones?*

95. **L** Ex igitur aeterna, seu divina voluntas, creaturam intellectualem movet, ac dirigit in suum ultimum finem (utique supernaturalem, ad quem nempe de facto gratiosè, ac liberaliter est elevata) viam ei designando, per quam incedat, & lucem insuper præferendo, ut viam designatam videre possit, & nunquam ab illa deflectere, neque ad dexteram, neque ad sinistram.

69. Designat autem viam, quatenus præscribit eidem per modum imperii, seu regulæ, quid agere ipsa, quidve fugere debeat ad sui finis cōsecutionem. Lucem verò præfert, quatenus in ipsius intellectum derivat sufficientem notitiam ejusdem imperii, seu regulæ, ut semper juxta ipsam honestè, ac laudabiliter operetur. Utrumque Vates Regius vividè expressit inquit, *Legem pone mihi, Domine, viam justificationum tuarum, & exquiram eam semper. Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam, & custodiam illam in toto corde meo.*

Psal. 118.

D. Tho. 1.
2. q. 71. a. 6
ad 3.

97. Itaque lex aeterna (ait Angelicus Doctor) *primò, & principaliter ordinat hominem ad finem: consequenter autem facit, bene se habere circa ea, quæ sunt ad finem.* Primariò igitur, & ante omnia præcipit homini diligentissimè ex toto corde, & ex tota mente finem ultimum suum, idest, Deum ipsum inquirere, ipsum diligere super omnia; omnesque suas operationes ad ipsum cōsequendum referre. Consequenter non potest nõ præcipere quidquid est necessarium ad talis finis cōsecutionem, omne-

nimirum opus, cujus omissio eidem fini aliquomodo opponitur: pariterque non potest non prohibere quidquid per se, & intrinsecè obstat ejusdem finis affecutioni; sive quia ab illo simpliciter avertit, qualis est omnis actus impossibilis cum amore prædicto, qui cum perimat charitatem, destruit simpliciter ordinem ad finem, æternamque propterea inducit privationem ipsius; sive quia ab illo saltem aliquomodo avocatur, ac divertit, quatenus per se tendit, atque disponit ad destructionem ipsius charitatis, unde saltem ad tempus impedit finis affecutionem; non enim verè potest, quandiù duraverit, prava hæc dispositio ad finem coherere re ipsa cum actuali ejusdem finis affecutione, per se saltem loquendo, & attentis rerum naturis.

98. Verùm, cum multa sint opera creaturæ determinatè non necessaria ad finis ultimi cōsecutionem, hæc quidem omnia lex, seu voluntas divina, per semetipsam immediatè non præcipit determinatè, necessariò, ac per se (eadem ratio est in ordine ad prohibitionem de objectis, quæ per se, ac naturà suà, non sunt impeditiva determinatè affecutionis ejusdem finis); potest tamen, & solet liberè, & contingenter, aliqua eorum per se ipsam præcipere: alia verò non per se ipsam, sed per voluntatem creatam legitima fungentem potestate ab ipso Deo communicata ad præcipiendum nomine ipsius Dei, & ut instrumentum ejusdem, multa, quæ per se ipsum Deus immediatè non præcipit.

99. Tandem reliqua omnia, quæ neque per se ipsum, neque per Superiorem creatum, determinatè præcipit Deus, eò ipso relinquit liberæ determinationi, & electioni voluntatis creatæ; nisi fortè homo ipse (ut ad illum sermonem restringamus) aliqua eorum sibi perpetuò, vel ad tempus, determinaverit per votum temporale, vel perpetuum, quo Deo sponte quidquam promiserit, ad quod

quod aliòquin non tenebatur; etenim hac supposita ipsius hominis determinatione, jam illud absolute, atque determinate fit necessarium ad finis ultimi consecutionem, adeòque jam præcipitur ab ipso Deo lege, seu voluntate necessaria ex prædicta suppositione. Quod idem dic de operibus per legem contingentem, ac positivam, præceptis, & determinatis.

§. III.

Præcedentis doctrinæ luculentior expressio.

100. **R**em pro morum doctrina momentosissimam, ac scienti dignissimam, distinctius exponamus.

Ut homo finem ultimum, idest, Deum, auctorem suum, propriis operationibus, & meritis elicitis speciali auxilio divinæ gratiæ supernaturalis (supposita gratuita ipsius hominis elevatione ad supernaturalem beatitudinem) assequatur re ipsa per veram possessionem inamissibilem, & æternam, per se, ac determinate, necessarium in primis est Deum ipsum diligere super omnia, ipsius dictis fidem habere, ejus promissionibus fidere, ipsum desiderare, voluntatem ejus inquirere, ipsum timere, revereri, adorare, colere, laudare, memoriam, & nomen ejus sanctum honorare, dignum denique obsequium, ac famulatum eidem, tanquam Domino, & Creatori infinitæ excellentiæ, & majestatis, tanquam parenti optimo, tanquam legislatori, auxiliatori, benefactori liberalissimo, totis animæ viribus exhibere.

101. Hæc quidem omnia opera primariò, atque potissimum præcipit Deus determinate, & illis opposita prohibet per suam immediatam voluntatem, eamque penitus necessariam; neque enim potest liberum esse Deo volenti, & præcipienti, ut homo finem suum honestè, ac laudabiliter assequatur, eidem non præ-

cipere ex primaria intensione, ea, quæ per se primò sunt necessaria ad finem, aut similiter ipsi non prohibere, quæ per se primò impediunt afsecutionem ejusdem finis.

102. Et hæc voluntas necessaria Dei dicitur lex, aut jus naturale primarium, continens tria illa potissima præcepta, quæ Deum ipsum immediate respiciunt, & ab eodem olim expressa sunt in prima Decalogi tabula. In qua præterea continebatur præceptum de Sabbati sanctificatione, quod positivum erat, quoad determinationem certi diei; non enim simpliciter est necessarium, atque adeò nec naturale: quin neque fuit perpetuum, sed pro tempore tantum legis scriptæ.

103. Præter hæc omnia ad eundem finem necessarium insuper est probare, laudare, ac diligere opera etiam ipsius Dei, maximè verò reliquas creaturas ejusdem nobiscum naturæ, quas nimirum communis omnium Creator fecit, sicut & nos, ad imaginem suam, capaces ejus amicitiae, & gratiæ, & ad eundem finem nobiscum ordinatas; neque enim verè potest Deo placere, ipsumve super omnia diligere, qui creaturas ejus, præsertim rationales, quas tam ardenti amore Deus ipse prosequitur, tamque speciali providentia curat, verè quoque non diligit, & attendat, ut lumine rationis notum est. Hinc fit, ut absolute necessarium homini sit ad suum ultimum finem consequendum, reliquos omnes homines, quicunque sint (damnatis tantummodò exceptis) ut proximos, amicos, & fratres, veram charitate complecti, ipsos curare, fovere, juvare, quantum vires propriæ permiserint, & eorum necessitas postulaverit.

104. Hujusmodi fraternæ dilectionis necessitas facit etiam, ut Deus non possit non præcipere hominibus per voluntatem suam immediatam eas omnes actiones determinate, quæ necessariae sunt per se, ac de-

terminatè, ad mutuum hoc juvamen præstandum. Hinc præceptum divinum, ac naturale verè, & ex corde diligendi proximum, etiam pravam, aut infidelem, etiam inimicum, ac noxium, ipsi in necessitatibus, vel animæ, vel corporis subveniendi, & (uno verbo) faciendi cum ipso, quidquid nobiscum volumus fieri.

105. Hinc rursus generale præceptum negativum prohibens omnem actum per se contrarium fraternæ charitati, & continens sub se multa particularia, neminem scandalizandi, neminem occidendi, aut percutiendi privata auctoritate, neminem judicandi, calumniandi, infamandi, decipiendi, neminem denique sine causa lædendi in bonis ejus propriis, etiam externis, aut temporalibus.

106. Et hæc voluntas necessaria Dei, quæ memorata omnia per se immediatè præcipit, aut vetat, dicitur jus naturæ secundarium, fundatum proximè, & immediatè in jure naturæ primario (nimirum in prædicta necessitate Deum ipsum amandi, & honorandi), & distinctum per septuplex præceptum in tabula secunda Decalogi.

107. Præterea, cuncta hæc, quæ voluntas divina per se immediatè præcipit, ac determinat secundum designatas rationes, aut pleraque saltem eorum, possunt absolutè adimpleri per opera nimis varia, ac diversa, cum quorum singulis finis ultimus hominis determinatè non est connexus.

108. Adhibeamus exempla. Colere Deum, cultu etiam externo, ejusque majestatem supremam, & excellentiam infinitam testari aliquibus sensibilibus signis, per se, ac determinatè, sub hac ratione debitum, ac necessarium penitus est ad finis ultimi consecutionem, adeoque necessariò per voluntatem Dei, seu legem naturalem, determinatum, atque præscriptum. Quòd verò id fiat per hæc, aut illa signa, per has, vel

illas laudes determinatas, caeremonias, aut sacrificia, hoc finis ultimus per se non exigit, nec voluntas divina necessariò determinat.

109. Itidem. Carnem continere, aut frenare, quantum necessum sit, ne spiritum extinguat, id est, ne nimium deprimat ad delectationes sensibiles, quibus homo avocetur, & abducatur ab attentione sui proprii finis, rerumque divinarum contemplatione, quæ primum, ac potissimum esse debet animæ rationalis studium, per se requiritur determinatè ad finem ultimum consequendum, proptereaque voluntate divina, & lege naturali præcipitur. Quòd verò quis ejusmodi temperantiam exerceat per hæc potius, quàm illa determinata opera, per has, vel illas carnis afflictiones, per hæc, aut illa determinata jejunia, id, sicut finis ultimus non requirit, ita nec lex divina naturalis per se ipsam determinat, aut præscribit. Et his similia in aliis materiis possent alia exempla adhiberi, nisi abunde sufficerent hinc adhibita.

110. Ex his autem operibus, aut variis exercitiis, quæ voluntas divina necessaria, seu (quod eodem redit) lex naturalis indeterminata relinquit, quædam Deus determinat immediatè per voluntatem suam contingentem, ac liberam, quæ lex divina positiva vocatur, ut in exemplis nuper apposis plurima olim determinavit, atque præcepit populo Israelitico sacrificia, observantias, ac caeremonias pro cultu sibi debito præstanda: quædam item certa jejunia, aliaque temperantiæ, seu poenitentię opera pro necessaria continentia carnis. In lege quoque gratiæ quædam, etsi multò pauciora, eadem voluntate immediatà, seu lege positivâ divinâ, præcepta sunt, ac determinata, circa usum Sacramentorum, eorumque legitimam constitutionem.

111. Restant tamen adhuc innúmera, secundum aliquas peculiare

ra-

rationes, à Deo non determinata per ullam immediatam voluntatem, ex quibus plurima humana potestas, nō solum Ecclesiastica, sed & civilis, auctoritate ab ipso Deo accepta, & in virtute, ac nomine ipsius, per leges suas determinavit, & in dies passim determinat, præceptis, vel communibus, vel privatis, vel temporalibus, vel perpetuis, prout recta gubernatio Reipublicæ sibi commissæ, & rerum circumstantiæ deprecantur.

112. Id ostendunt aperte leges Canonicae de jejunio observando certis anni temporibus, de Missa audienda diebus festis, de Canonicis horis recitandis, & reliqua omnia præcepta, seu generalia, seu particularia, imposita à Prælati Ecclesiasticis secundum potestatem unicuique concessam, & pro personis tali potestati subjectis. Tantundem præstant in genere suo, & in materia sibi proportionata, leges omnes civiles, seu procedentes à Laica potestate.

113. Veruntamen, his omnibus determinationibus positis, supersunt adhuc plurimæ actiones nullo ex præfatis iuribus determinatæ. Ex his possunt, & solent privati homines, libera sua electione, & arbitrio, nonnullas sibi determinare, scilicet per votum, aut iuramentum, quo liberè se obligant ad aliquid faciendum, vel immediatè in obsequium Dei, vel in aliorum hominum utilitatem: idque, vel pro totius mortalis vitæ tempore, ut faciunt Religiosi per professionem suam, vel pro tempore tantum determinato.

114. Sed verò cunctas istas liberas promissiones, seu determinationes particulares, sicut & omnes illas, quæ fiunt per præcepta potestatis humanæ, sive per leges positivas humanas, universaliter firmat, ac roborat lex ipsa naturalis, seu voluntas Dei necessaria; ideò etenim omnes vim habent obligandi, quia jus ipsum naturæ sub generali ratione præcipit exequi iussa omnia cuiuslibet legitimi Superioris humani mu-

nere suo ritè fungentis, & adimplere promissiones omnes voto, vel iuramento ritè firmatas.

115. Utrunque clarè constat ex Scriptura ipsa: *Honora patrem tuum, & matrem tuam*. Quæ verba à Christo Domino allegantur in Evangelio, & significant generaliter juxta communem expositionem, cunctis legitimis Superioribus non modò reverentiam, & honorem, sed & obedientiam præstadam. Clariùs autem Apostolus: *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*. De iis verò, quæ voto, aut iuramento unusquisque sibi determinat, extat lex generalis: *Si quis virorum votum Domino voverit, aut se constrinxerit iuramento: non faciet irritum verbum suum, sed omne, quod promisit, implebit*. Porro his, ac similibus sacris eloquiis non condi legem novam, aut positivam, sed enuntiari tantum, ac exprimi, jus ipsum necessarium, ac naturale, apud omnes comper-

Exo. 20.

Math. 5.

Ad Hæbr. 13.

Ad Rom. 13.

Num. 30.

116. Tandem reliqua objecta, quæ à memoratis omnibus determinationibus abeunt, quippe quæ nullam earum comprehensa sunt, relinquuntur optioni, liberæque electioni voluntatis humanæ, quæ impunè potest pro libitu suo illa respuere, vel amplecti, dummodò honestè semper, & laudabiliter operetur.

S. I V.

Appendicula de objectis non præceptis, quomodo in finem ultimum sint referenda?

117. **P**Ro quo nota, hæc objecta libera nostræ optioni permixta esse in duplici differentia. Alia etenim sunt excellentiora quædam virtutis opera, quæ per se quidem sunt honestissima, maximèque conducunt ad finis ultimi consecutionem, eandemque certiore, atque pleniorè reddunt; nullum tamen ip-

ipsorum determinatè acceptum, per se loquendo, necessarium est ad finem ipsum absolutè obtinendum, & hæc vocari solent supererogationis, majoris beneplaciti, sive consilii opera, qualia sunt continentia perpetua, professio Religiosa, extraordinaria carnis afflictio, paupertas voluntaria, & alia id genus. Alia verò sunt opera, quæ nullam ex se habet honestatem, aut inhonestatem intrinsicam, quia per se non conducunt ad finem hominis, potius quàm eorum ommissio, ut sedere, vel deambulare, exercere hanc artem præ illa, & reliquæ omnes actiones, quæ dicuntur indifferentes.

118. Opera primi generis per se considerata, & nisi vitientur per accidens ex fine aliquo inordinato, aut aliâ circumstantiâ pravâ, non modò permittuntur per voluntatem Dei, verùm etiam eidem maximè placent: unde & commendantur magno opere, probantur, consuluntur à Deo, licet verè non præcipiantur præcepto propriè, ac strictè tali, quod nimirum generet obligationem aliquam in conscientia. At verò posterioris generis opera secundum se præcisè considerata, nec displicent, nec placent in linea moris, adeòque nec probantur, nec reprobantur, sed unicè permittuntur à Deo quoad absolutam eorum electionem.

119. Cæterùm, quisquis velit liberè agere circa ejusmodi objecta indifferentia, quanvis possit pro suo arbitrio utrumlibet extremum amplecti, debet attamen semper actionem suam, quæcunque tandem sit, in finem honestum referre, adeòque in finem ultimum implicitè, aut virtualiter saltem; alioqui turpiter, ac vitiosè operabitur secundum communio-rem, ac verio-rem Theologiam, quam docet Angelicus Doctor, & quæ mihi semper admodum placuit.

120. Et verò nemo aliquando mihi persuadeat, quòd homo, dum agit ut homo, hoc est, ex sufficienti

rationis deliberatione, non debeat sen per agere ex fine rationali, proprioque hominis; sed ex fine tantùm communi cæteris animantibus irrationalibus. Profectò turpiter ratione utitur, qui belluis in agendo non præstat.

121. Illa ergo cælestia Doctoris gentium monita, *Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud aliquid facitis: omnia in gloriam Dei facite: & rursum, omne, quodcunque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini Jesu Christi, gratias agentes Deo, & Patri per ipsum*: hæc, inquam, salutaria documenta non sunt existimanda pura consilia, immò neque præcepta positiva duntaxat; sed jus ipsum naturæ generale, atque necessarium, quod nobis denuntians Apostolus, nostræ nos commonet obligationis, qua operari semper tenemur ex aliquo motivo virtutis, & per omnem nostram actionem ad Deum finem nostrum contendere: ita ut per omnem determinatam, ac deliberatam actionem, nisi laudabiliter agimus, hoc ipso necessariò peccemus. Nam, ut ait Augustinus, *Omne factum, si rectè factum non est, peccatum est*, quibus verbis clariùs non potuit communem hanc sententiã docere.

§. V.

Ergo regula agendi formaliter, & quoad substantiam, eadem semper est: haud tamen idèò ubique usurpanda similiter sine ullo prorsus discrimine, aut sine respectu ad materiam, ac speciales alias operis circumstantias: ubi mirabili Augustini doctrinâ, tota, quam nos tradidimus, comprobatur.

122. **E**Xpositus hic ordo intellectualis creaturæ, omniumque ejusdem operationum ad ultimum finem ipsius (quem multi penè ignorant, pauci perfectè intelligunt, paucissimi satis considerant) potissimus, aut unicè cardo est, quo

tota vertitur intellectualis, ac moralis hominum vita.

123. Ex illo utique derivatur, ut ex prima mensura, & universali principio, tota necessitas, dignitas, præstantia, series, connexio, & harmonia virtutum: ex illo, per contrarium respectum, tota fæditas, turpitudine, & inordinatio vitiorum: ex illo, tota actualis malitia, offensa, injuria, gravitas, diversitas, & inæqualitas peccatorum: ex illo denique, honestas universa, aut inhonestas humanarum actionum.

124. Nam voluntas Dei, prima, & universalis regula morum, nihil nobis præscribit, aut agendum, aut omittendum, nisi per respectum ad finem, ad quem nos, sicut condidit, sic directione sua perducere contendit. Cum verò ad finem istum assequendum aliæ actiones sint aliis immediatiores, efficaciores, inexcusabiliore: aliæ item ordine inverso immediatius, quàm aliæ, eidem fini consequendo obstant, efficacius illum impediunt, longius ab illo avocent, aut irrevocabilius (quia firmius, ac tenacius affigunt voluntatem objectis fini suo contrariis), aut alio denique quocunque modo constituent hominem magis ineptum, ac deterius se habentem ad ipsum finem: sit inde, ut ipsa voluntas divina, quæ rectissime omnia, & ordinatissime amat, perfectissimeque disponit, non unico, & eodem modo feratur in easdem actiones hominis, & in propria earum objecta; sed unumquodque potius eorum secundum propriam ejus naturam, & habitudinem, quam habet ad finem, magis, aut minus amet, aut oderit, adeoque principalius, severius, aut rigidius, vel illud jubeat, vel prohibeat hominibus, proposita videlicet pro legis transgressione, aut observantia, vel gravioris supplicii comminatione, vel pollicitatione abundantioris præmii; per id nanque explicatur magis, minùsve stricta obligatio, & severitas divinæ legis, intensiorque

propensio voluntatis divinæ in se ipsa invariabilis, ac penitus indivisibilis.

125. Finis ergo, quemadmodum prima mensura est, origo, & fundamentum universale totius bonitatis, vel malitiæ cunctarum actionum moralium, ita etiam est quædam quasi mensura, aut norma, ipsius voluntatis divinæ, ut dirigentis, ac regulantis easdem actiones morales; neque enim illas jubet, aut prohibet quasi arbitrariè, aut pro libitu suo, sed sapientissime, ac ordinatissime, cum debito respectu ad finem ipsum, & quatenus ad ipsum assequendum, vel necessaria sunt, vel repugnantes, & consequenter eò severius, eò efficacius, eò principalius, quò magis ipsæ conducunt, aut obstant ejusdem finis consecutioni.

126. Equidem *Rectitudo voluntatis* (inquit Doctor Angelicus) *requiritur ad beatitudinem, cum nihil aliud sit, quàm debitus ordo voluntatis ad ultimum finem*. Rectus autem, ac debitus ordo voluntatis exposcit, ut sicut finem propter se ipsum, adeoque principaliter amat, sic & reliqua omnia, quæ propter finem amat, eò magis amet, aut minus, quò minus illa, aut magis ad eundem finem accedunt: & eadem est ratio per oppositum respuendi, ac amovendi magis, aut minus, ea, quæ fini ipsi contraria sunt. Hic porro, si uspiam aliàs, maximè locum habet vulgare illud effatum, quo sæpè Philosophus utitur, *Propter quod unumquodque tale, & illud magis*. Id, quod apparet etiam in propensione ipsa naturali creaturarum irrationabilium, quæ recta ubique, & ordinata est, utpote regulata per infinitam sapientiam Creatoris: fertur autem impensius, & efficacius, primariò in proprium finem, deinde verò cum sua proportionem in ea, quæ se habent ad finem.

127. Hinc jam liquidò patet, cur aliquod honestum objectum sit excellentius, aut præstantius altero (& ea-

D. Tho. 1.
2. q. 5. a. 7.
corp.

eadem est ratio de objectis turpibus per contrarium respectum): ratio nanque à priori, & fundamentalis, ut ajunt, desumitur ex ultimo fine, tanquam à fundamento, vel mensura; à voluntate verò divina, tanquam à propria regula dirigente, & movente moraliter, & objectivè, hoc est, magis, aut minus approbante, vel reprobante singula objecta humanarum actionum modo, & ordine exposito, nimirum per respectum ad ipsum finem. Quid autem interest discriminis inter regulam verè, ac strictè talem, & meram actionis mensuram, adnotatum supra relinquimus.

Sup. art. 1.
ad init. §. 4.

128. Libet modò subtexere mirabilem doctrinam Augustini exponentis præceptum charitatis, totumque ipsius ordinem, & universalem influxum in cetera omnia præcepta, unde tota descendit rectitudo, honestasque moralium actionum. Igitur postquam latè, piissimè, atque sapientissimè, de re ista disseruit Augustinus, totam doctrinam traditam velut in summam colligens, ita concludit:

Aug. li. 1.
de Doctr.
Christia. c.
26.

Ergo quoniam præcepto non est opus, ut se quisque, & corpus suum diligat restabat, ut de illo, quod supra nos est, & de illo, quod juxta nos est, præcepta sumeremus. Diliges, inquit, Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & diliges proximum tuum tanquam te ipsum: in his duobus præceptis universa lex pendet, & Propheta, finis itaque præcepti est dilectio, & ea gemina, id est, Dei, & proximi. Quod si te totum intelligis, id est, animam, & corpus tuum, & proximum tuum, id est, animam, & corpus ejus . . . nullum rerum diligendarum genus in his duobus præceptis prætermisum est. Cum præcurrat dilectio Dei, ejusque dilectionis modus prescriptus appareat, ita ut cetera in illum consuant, de dilectione tua nihil dictum videtur. Sed, cum dictum est, Diliges proximum tuum,

Matth. 22.
1. Ad Ti-
moth. 1.

tanquam te ipsum, simul, & tui ad te dilectio non prætermisum est.

Ille autem (prosequitur continenter) justè, & sanctè vivit, qui rerum integer estimator est. Ipse est autem, qui ordinatam dilectionem habet: ne, aut diligat, quod non est diligendum, aut non diligat, quod est diligendum, aut amplius diligat, quod minus est diligendum, aut aequè diligat, quod, vel minus, vel amplius, diligendum est, aut minus, vel amplius, quod aequè diligendum est. Omnis peccator &c. Invitus planè avellor ab hac summi Doctoris tam cælesti doctrina fusiùs hic excribenda, quam ipse ferè per totum illum librum copiosissimè exponit, & illustrat. Omittere tamen haud possumus pauca quædam ex iis, quæ subjungit inferius.

Cap. 27.

129. Omnium igitur (inquit), quæ prædicta sunt, ex quo de rebus tractamus, hæc summa est, ut intelligatur, legis, & omnium divinarum Scripturarum plenitudo, & finis, esse dilectio rei, qua fruendum est, & rei, quæ nobiscum ea re frui potest, quia ut se quisque diligat, præcepto non est opus. Hoc ergo ut nosceremus, atque possemus, facta est tota pro salute nostra per divinam providentiã dispensatio temporalis, qua debemus uti, non quasi mansoria quadam dilectione, atque delectatione, sed transitoria potius tanquam via, tanquam vehiculorum, & aliorum quorumlibet instrumentorum, aut siquid congruentius dici potest, ut ea, quibus ferimus, propter illud, ad quod ferimur, diligamus. Hactenus Augustinus Doctorum Doctor, qui vocibus paulò diversis doctrinam, quam per totum articulum fusiùs nos dedimus, & exposuimus, velut in compendium reductam mirificè commendat, & exhibet.

130. Ex hac ergo doctrina clarè, nisi fallor, exposita, per quam etiam Angelicus Doctor totam secundæ partis primam, & secundam contexit, facile sit videre, quod in præ-

Idem Aug.
ibi c. 31.

præsentis §. titulo concludendum nobis proponimus. Nimirum, regulam moralis honestatis, seu primam, seu secundam, sive objectivam, sive formalem, eandem quidem esse, & omnino invariabilem in quacunque materia formaliter, & quoad substantiam (quod luculenter opinor demonstratum relinquimus): hinc tamen neutiquam licere concludere, eandem esse ubique diligentiam præstandam in cavendo erroris periculo, eandemque dictaminis actionem regulantis firmitatem, ac certitudinem in qualibet materia indifferenter, & in quibuslibet circumstantiis requiri, ut non minus ineptè, quàm confidenter, modernus Lapidarius concludebat superius. Quam doctrinam ut magis illustremus, rationem ex præmissis claram, ac facilem exhibeamus.

§. VI.

*Illustratà doctrinà præcedentis
paragaphi, perficitur
ipsius assumptum.*

131. **R**atio itaque ex dictis in promptu est. Nam, si voluntas Dei est regula, & mensura voluntatis humanæ, cui in cunctis suis actibus conformare se debeat, ita ut nihil, vel prosequi, vel cavere teneatur, nisi quia eidem voluntati divinæ, vel consentaneum est, vel repugnans, ut dictum hætenus, demonstratumque est: ergo, ubi major fuerit in aliquod objectum voluntatis divinæ (de præceptiva loquimur) affectio, seu propensio, eò humana voluntas majori quoque propensione, ac studio, amplecti debet idem objectum: pariterque per motum contrarium majori diligentia, atque sollicitudine, fugere, atque cavere objectum illud, quod eadem voluntas divina severius averfatur, ac prohibet; alioqui planè discrepabit ab illa, atque adeò recta non erit, utpotè nõ conformis regulæ primæ.

132. Enim verò, ubi causa universalis concurrens cum particulari, ipsamque movens ad aliquem effectum, efficaciorē præstat (quantum in ipsa est) influxum in eundem effectum, majoremque conatum impendit, nequit effectus ipse non egredi intensior, & major, nisi causa particularis deficiat à munere suo, & à debita subjectione, conformitateque cum causa universali. At voluntas divina (prima regula morum) est causa prima, & universalis, concurrens cum humana voluntate, tanquàm cum causa particulari, & secunda, & efficacius movet, quantum in ipsa est, ad amorem, aut fugam quorundam objectorum per ordinem ad ultimum finem juxta doctrinam proximè traditam: ergo, nisi humana voluntas efficacius quoque feratur, majoremque conatum impendat in eadem objecta, vel fugienda, vel amplectenda, planè deficiet à munere suo, nec conformabitur cum regula sua, atque adeò recta non erit.

133. Confirmatur, & declaratur. Quò voluntas divina per modum imperii, seu legis, magis propendit in aliquod objectum, illudque strictius, ac severius injungit, eò objectum hujusmodi honestius est, honestate nimirum determinatè exacta, & necessaria ad ultimum finem, (& eadem est ratio quoad turpitudinem, de objecto, quod divina voluntas districtius averfatur, ac prohibet); quo nihil evidentius ex stabilito principio. At, quò objectum est turpius, vel honestius honestate prædicta, eò humana voluntas plurius illud facere debet, majorique conatu, atque diligentia moveri in illud, vel fugiendum, vel amplectendum; quod nemo opinor sanæ mentis negaverit; ergo, quò voluntas divina impensius fertur in aliquod objectum, eò quoque humana voluntas impensius debet, ac studiosius in idem objectum moveri. At major hæc divina voluntatis propensio in aliqua objecta

Ccc præ

præ aliis, evidens est ex proximè dictis. Evidens ergo est voluntatis humanæ major quoque necessitas, strictiorque obligatio, ad eadem objecta, vel fugienda, vel amplectenda. Nam humana voluntas agere ubique debet ad normam voluntatis divinæ, & juxta modum sibi ab eadem divina voluntate præscriptum. Denique, ut Apostolus loquitur, non ex arbitrio, aut libitu proprio, *Sed secundum mensuram regulæ, quæ mensus est nobis Deus.*

2. Ad Cor.
10.

134. Jam si voluntas hominis non pari conatu, ac studio debet ferri in objecta præcepta, vel prohibita, sed in æquali potius, & majori, aut minori, pro inæquali motione, & ductu voluntatis divinæ per modum primæ regulæ dirigentis, cui voluntas humana, ut recta sit, omnes actiones suas conformare tenetur: evidens etiam sit, non parem, & eandem diligentiam, & curam adhibendam, ubique esse, ut operans cognoscat veritatem de intrinseca malitia, vel honestate objecti, quod ex præscripto ejusdem voluntatis divinæ, vel fugere tenetur, vel amplecti.

Sua. to. 5. in
3. p. d. 4. l. 3.
n. 15.

135. Equidem, ut Eximius Suarez sapienter supponit, ac docet, tota obligatio hominis inquirendi, & sciendi legem Dei, & proprium ipsius objectum, nascitur immediatè ex illo principio notissimo, *In debito faciendi, intrinsecè includitur obligatio sciendi; quia nullus potest suas obligationes implere, nisi ipsas cognoscat, ut exploratum est.* Ex hoc autem principio evidenter etiam deducitur, quòd, ubi major fuerit, strictiorque obligatio faciendi, strictior quoque sit, & major obligatio inquirendi, sciendique malitiam, vel honestatem propriam objecti ipsius legis, seu voluntatis Dei, ut illud, vel fugiendo, vel amplectendo, suam quis voluntatem, & moralem operationem conformet cum eadem voluntate divina.

136. Nam quicumque judicio errat circa honestatem, aut malitiam

objecti, aberret voluntate necessum est ab ipsa voluntate divina, à qua nimirum tota desumitur objectorum malitia, vel honestas; non enim potest humana voluntas divinæ conformari voluntati, ipsamve per affectum, & amorem complecti, si aliud à divina voluntate repræsentetur ipsi per judicium sui intellectus, ut lumine rationis notum est. Ergo, quò magis homo satagere tenetur, majoremque conatum impendere, ut suæ voluntatis actionem conformet cum divina voluntate, eò etiam impensius debet inquirere ipsam voluntatem divinam per veram notitiam ipsius, proindeque studiosius, atque diligentius cavere omnem intellectus errorem circa divinam ipsam voluntatem, aut legem.

137. Pater igitur, regulam moralis honestatis (nempe judicium nostræ rationis, quo proximè ad agendum dirigimur) eandem esse in omni materia formaliter, & quoad substantiam, cum eandem ubique applicet, ac proponat regulam primam, videlicet divinam voluntatem, & legem: haud tamen idèò ubique usurpandam eodem modo sine ullo prorsus discrimine, aut respectu ad ipsam materiam, alioqui per hoc ipsum non rectè concordaret cum ipsa prima regula. Hæc utique, etsi eadem ubique sit, non tamen uno, & eodem modo regular in omni materia; sed ordinatissimè potius, & cum respectu debito ad finem ultimum, aliqua præ alijs objectis severius, ac districtius præscribit, vel fugienda, vel prosequenda.

138. Debet igitur homo regulæ suæ ductum, atque directionem sequendo, majori quoque propensione, ac studio, ad eadem objecta moveri, adeoque non eundem, sed majorem conatum, atque diligentiam præstare in eisdem objectis cognoscendis, per judicium videlicet firmitus, ac certius, adeoque ab omni falsitatis specie, errorisque periculo longius recedens: alias planè non erit

Bern. ferm.
49. in Cant.

erit rerum integer estimator, neque ordinatam dilectionem habebit, ut constat ex doctrina Augustini debitum dilectionis ordinem exponentis. Enimvero, *Quod veritas iudicat præponendum, id charius amplectendum ordo postulat charitatis, optimè Bernardus aiebat.*

ARTICULUS IV.

Concluditur ex hæcenus dictis decisso controversie propositæ sub terminis particularibus, quibus à nobis est instituta.

139. **P**arum adest, ut verear, ne cui fortè videamur multò longiores hic moras traxisse, quàm præsens difficultas postulare. Ut quid enim fuit opus doctrinam adeò certam adeò accuratè exponere, adeò fusè, ac exactè comprobare? Fateor otiosum foret, si alterius conditionis materiam tractarem. At verò, dum modernum confutamus Probabilissimum, vix quidquam ira certum nobis occurrat, ut non illud exactè demonstrare, latèque expendere necessum sit. Et verò precor te, candide Lector, quid non latè exponendum, quid non exactè ostendendum sit ei, qui totius sui moliminis unicum sibi scopum præfigat hanc unam veritatem ostendere, *Nemini licet agere ex vi alicujus artificii reflexi id, quod operans ipse agnoscat, ac fateatur, vel aequè verosimile, vel etiam sibi verosimilins esse, quod sit ne ipsa contra legem Dei illud sub pena eterna damnationis reprobantis, ac prohibentis?* Id vellemus seriò consideret, quisquis in hac, aut aliis controversiis, prolixitatis nos accusabit.

§. I.

In conficiendis igitur Ecclesie Sacramentis, in adhibendis corporum medicinis, in bellis, ac in aliis materiis consimilibus, non alia, sed eadem formaliter, & quoad substantiam agendi regula utendum est.

140. **I**D verò ex jam expositis, ac stabilitis principis adeò legitime, & immediate sequitur, ut nova ulla probatione non egeat; est enim specialis, seu particularis assertio, quæ per eosdem terminos formales sub ratione communi acceptos continetur implicite in universali assertione, ex qua proinde inferitur immediate, ac legitime per distributivum descensum secundum tritam Dialecticæ regulam: haud secus, ac ex ista assertione generalissima, *omnis actio causa secunda dependet essentialiter ab unica, & eadem causa prima*, legitime concluditur particularis hæc, seu minus generalis assertio: *ergo omnis actio rationalis agentis non ab alia diversa, sed ab eadem prima causa dependet.*

141. Enimvero universa moralium actionum honestas duobus illis clauditur generalibus terminis, quos nobis Propheta præfixit, *Declina à malo, & fac bonum*, & Apostolus iterum, *Odientes malum, & adherentes bono*: ut scilicet semper, & ubique fugiamus malum omne morale, & ut faciamus omne bonum honestum ad nostri finis ultimi consecutionem necessarium. At nullum malum fugere, aut bonum amplecti tenemur, nisi quia per divinam voluntatem nobis, vel interdicitur, vel jubetur, cum nihil malum, aut bonum sit, nisi per respectum, & ordinem ad ipsam voluntatem divinam, tanquam ad primam regulam totius honestatis, à qua tenemur nunquam recedere.

142. Quæcunque ergo materia sit, in qua moraliter operamur, seu